

OPAVA

ŘEKA A MĚSTO

ANALYTICKÁ ČÁST

SABINA CÍSAŘOVÁ

Diplomová práce

Město Opava a její řeka

Analytická část

Vypracovala

Bc. Sabina Císařová

Vedoucí práce

prof. Ing. arch. Miroslav Cikán

15127 – Ústav navrhování I

2024/2025

**FAKULTA
ARCHITEKTURY
ČVUT V PRAZE**

ÚVOD

Analytická část diplomové práce se zabývá zkoumáním Opavy v celoměstském měřítku a úseku řeky Opavy procházejícím územím města.

Součástí je také identifikace nefunkčních nebo urbanisticky oslabených lokalit, které představují potenciál pro přestavbu či doplnění městské struktury. Zvláštní pozornost je věnována také systému městské zeleně, protipovodňové ochraně a kvalitě pobytového prostředí v bezprostřední blízkosti řeky. Výstupy analytické části slouží jako podklad pro návrhovou fázi diplomové práce.

OBSAH

ANALYTICKÁ ČÁST

Úvod

Základní informace o městě

Historie města

Základní informace o řece

Historie řeky

Analytické výkresy

Závěr z analýz

Zdroje

ZÁKLADNÍ INFORMACE O MĚSTĚ

Opava je statutární město v Moravskoslezském kraji, ležící na stejnojmenné řece Opavě. Město se nachází v mírně zvlněné, otevřené krajině mezi výběžky Nízkého Jeseníku a Poopavské nížiny v blízkosti státní hranice s Polskem, přibližně 27 km severozápadně od Ostravy. Svou rozlohou a populací se jedná o jedno z důležitých center kraje. Opava patří historicky k nejvýznamnějším městům Moravskoslezského kraje, její počátky sahají až do 12. století, kdy se na jejím území začalo formovat středověké osídlení. Dnes je město známé svou bohatou historií, kulturním dědictvím a institucemi, které v něm sídlí, jako Slezské zemské muzeum či Slezská univerzita.

Městem protéká řeka Opava, která dala jméno samotnému městu. Řeka pramení v Jeseníkách, přitéká od severozápadu a směřuje k východu, přičemž přijímá několik přítoků – Velkou v Jaktaři, Pilštský potok od severu a na východě řeku Moravici. Dále pokračuje směrem k Ostravě, kde se spojuje s řekou Odrou. V krajině Opavska zaujímá řeka významnou roli, formuje její ráz a představuje jeden z klíčových přírodních prvků regionu.

Status: Statutární město
Kraj: Moravskoslezský
Okres: Opava
Rozloha: 90,57 km²
Počet obyvatel: přibližně 55 600 (2024)
Hustota obyvatel: 608 ob./km²
Nadmořská výška: 257 m n. m.
Počet částí obce: 15
centrální části: 5 (Opava-Město, Opava
Předměstí, Kateřinky, Kylešovice, Jaktař)

HISTORIE MĚSTA

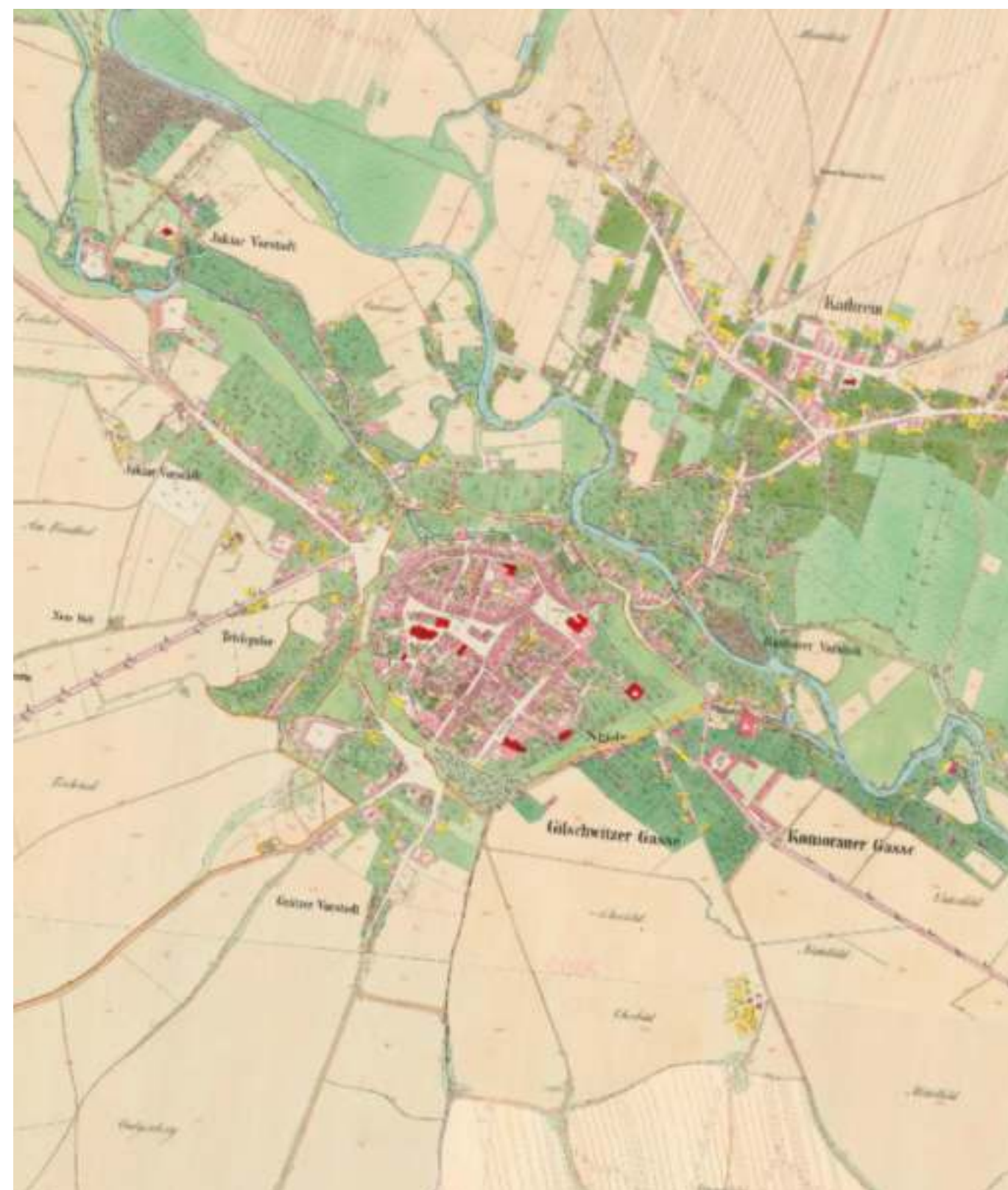
Území dnešní Opavy bylo osídleno již ve starší době kamenné, jak dokládají četné archeologické nálezy. Svědectvím dlouhodobého osídlení je i samotný název řeky Opavy, který vychází z keltského výrazu pro vodu „APA“ a patří k nejstarším dochovaným pojmenováním v českém jazyce. Řeka hrála v minulosti klíčovou roli při výběru lokality pro založení sídla, neboť úrodná říční niva představovala zásadní zdroj obživy, umožňovala rozvoj zemědělství a rybolovu. Na území dnešního města Opavy proto vzniklo kolem řeky hned několik osad. Významným sídlištěm v tomto území bylo kromě Opavy i slovanské hradiště v Kylešovicích, které je dnes součástí města.

V průběhu 12. století se v blízkosti brodu přes řeku začalo formovat středověké osídlení, jelikož zde vedla důležitá obchodní stezka spojující Moravu a Polsko, část tzv. Jantarové stezky. První písemná zmínka o Opavě pochází z roku 1195. Český král Přemysl Otakar I. městu udělil městská práva, která byla potvrzena listinou z roku 1224. Opava se tak stala královským městem, jehož centrem bylo dnešní Horní náměstí a jeho okolí. Původní opevnění tvořila dřevěná palisáda, později nahrazená kamennými hradbami se třemi městskými branami: Jakařskou, Ratibořskou a Hradeckou. V roce 1227 vznikl ve městě první kupecký dům, a koncem 13. století měla Opava již vlastní mincovnu.

Ve 14. století vzniklo Opavské vévodství a Opava se následně stala jeho administrativním centrem. V 16. století bylo město výrazně ovlivněno reformací a patřilo mezi významná protestantská centra.

V období třicetileté války byla Opava bez boje obsazena dánskými a později švédskými vojsky. Velkou pohromu však znamenal požár v roce 1689, který zničil velkou část města a přispěl k proměně národnostní skladby obyvatelstva ve prospěch německé menšiny. Vzdělanost v Opavě rozvíjeli jezuité, kteří zde působili od roku 1625 a později zde založili první gymnázium.

Po prohrané válce v roce 1742 připadla většina Slezska Prusku a Opava se stala hlavním městem rakouského Slezska. Význam města podtrhl i kongres Svaté aliance, který se zde konal v roce 1820.

V průběhu 19. století v Opavě vzniklo několik průmyslových podniků, které byly převážně textilní. Až později vznikl ve městě pivovar a dva cukrovary. Průmyslový rozvoj však nebyl tak velký jako v jiných městech a Opava zaujala pozici spíše obchodního a kulturního centra.

Od roku 1850 byla sídlem zemských úřadů, což vedlo k výstavbě významných veřejných budov. V této době zde žila početná německá, česká a židovská komunita a město mělo silnější vazbu spíše na Vídeň než na Prahu. Až po založení prvního českého gymnázia a vzniku Matice opavské se začalo v Opavě více upevňovat české obyvatelstvo.

Po první světové válce byla Opava vyhlášena hlavním městem provincie Sudetenland, avšak v roce 1918 byla bezboje obsazena československými jednotkami a stala se hlavním městem československého Slezska. Většinu obyvatelstva ale nadále tvořili Němci, připojení k nacistickému Německu v roce 1938 proto bylo mnohými vítáno. Opava byla osvobozena v dubnu 1945 sovětskou armádou během Ostravsko-opavské operace, při které bylo město z jedné třetiny zničeno. Po válce následoval odsun německého obyvatelstva a Opava se stala městem s převážně českým obyvatelstvem.

Přímé boje probíhající na tomto území byly však devastující pro město i okolní vesnice. V centru města chyběly celé bloky domů, které byly nahrazovány až v 50. letech socialistickou zástavbou, což výrazně ovlivnilo obraz města. V některých částech vznikly památky v duchu bruselského stylu, jinde byla historická zástavba nahrazena panelovými domy.

Po válce probíhala snaha o rychlou obnovu města, která se projevila například vznikem stálé české scény Slezského národního divadla. Byly budovány také celé nové obytné čtvrti i průmyslové závody, zejména v odvětví strojírenského, potravinářského, papírenského a farmaceutického průmyslu.

V roce 1956 byl slavnostně otevřen Památník Petra Bezruče, patrně nejznámějšího opavského rodáka, a o dva roky později se začal každoročně konat kulturní festival Bezručova Opava, jenž se postupně stal významnou součástí kulturní sféry města.

V období komunismu však byla Opava, díky své blízkosti k Ostravě, vnímána především jako sídliště pracovních sil pro ostravský průmysl. Tento přístup ovlivnil nejen urbánní strukturu města, ale zároveň oslabil slezskou sounáležitost opavského obyvatelstva, především kvůli přílivu nových přistěhovalců, kteří s městem nebyli nijak svázáni.

VÝZNAMNÉ UDÁLOSTI

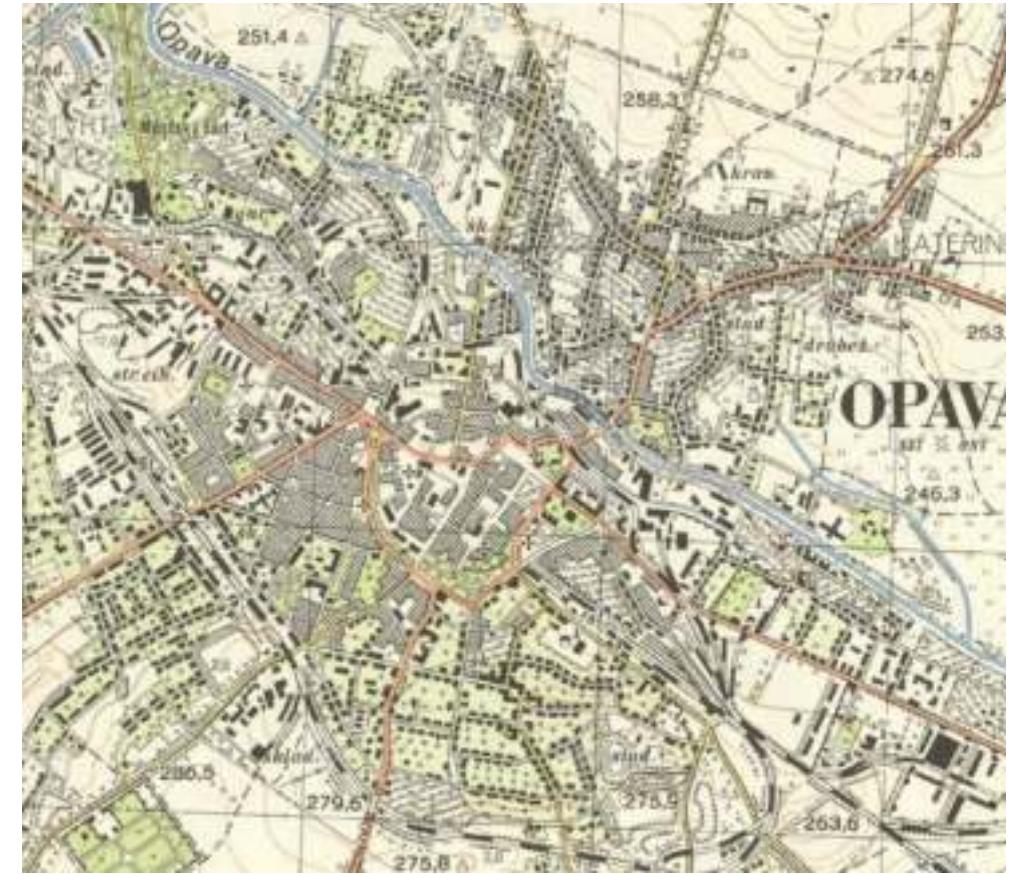
1195	první zmínka o osadě
1224	získání městských práv
14. století	Opava administrativním městem Opavského vévodství
1742	Opava hlavním městem rakouského Slezska
1820	v Opavě se konal tzv. Opavský kongres Svaté aliance
1855	napojení železnice
1866	stává se statutárním městem v čele s magistrátem
1945	osvobození Opavy Rudou armádou
1946	k Opavě připojeny obce Kateřinky, Jakař a Kylešovice
1991	zřízení Slezské univerzity v Opavě
2003	postavena sportovní hala a parkovací dům
2013	otevřena cyklostezka Slezská magistrála

1884

1925

1955

2000

ZÁKLADNÍ INFORMACE O ŘECE

Pramen: Hrubý Jeseník

Délka toku: 122 km

Plocha povodí: 2 089 km²

Podélný sklon dna, neovlivněný spádovými objekty: 2‰

Průměrný průtok ve městě Opava: 7,59 m³/s

Významné přítoky:

Opavice (Krnov)

Moravice (pod Opavou)

Ústí: Baltské moře

HISTORIE ŘEKY

Řeka Opava pramení v oblasti Zlatohorské vrchoviny představuje hlavní tok severní části Slezska. Její trasa od pramene až po ústí do Odry dosahuje délky 122 kilometrů.

Vznik řeky Opavy je výsledkem spojení několika horských potoků z Jeseníků a soutokem Střední a Černé Opavy ve Vrbně pod Pradědem. Tento tok se stává významným krajinným prvkem, nejen z ekologického hlediska, ale i v rovině kulturní krajiny, kterou modeluje podél svého toku. Dále řeka mohutní díky všem přítokům a jakmile dosáhne svého vrcholu, je pohlcena řekou Odrou. Řeka Opava je nejvýznamnějším přítokem Odry a společně s dalšími přítoky, jako jsou Ostravice a Olše, tvoří základ hydrografické sítě této oblasti. Povodí Odry tak odvádí vodu nejen z Jeseníků, ale i z části Moravské brány a Beskyd směrem k Baltskému moři.

Řeka Opava se v průběhu staletí neustále proměňuje, jak v důsledku přírodních procesů, tak vlivem lidských zásahů. Na své cestě krajinou a městy nabývá různých podob od divokých úseků s peřejemi po klidná místa v rovinách, kde její tok dotváří atmosféru lidských sídel. Řeku netvoří jen samotné koryto, ale také břehy a nejbližší okolí, které s ní tvoří propojený ekosystém.

Ke změnám charakteru řeky i jejího okolí docházelo již od konce 12. století, kdy začala intenzivní kolonizace Opavska. V následujících stoletích byly lesy v podhůří vykáceny a nahrazeny pastvinami a poli, což mělo dopad na přirozený tok řeky. Zemina z polí byla odnášena povodněmi do říčních niv, což umožnilo vznik lužního lesa.

Od 13. století se řeka Opava, spolu s dalšími slezskými toky, stávala častým předmětem územních sporů. Jejich břehy a přirozeně meandrující koryta narušovala stabilitu tehdejších zemských a později státních hranic. V polovině 18. století, kdy se řeka Opava stala hraniční řekou mezi Habsburskou monarchií a Pruskem, probíhalo vyměřování hranice s Pruskem, které vedlo dokonce k regulačním zásahům do samotného toku.

Politický význam řeky ještě více vystoupil po slezských válkách. Císařovna Marie Terezie přišla o většinu Slezska, a právě řeka Opava oddělovala zbylou malou část od pruského území. Průmyslové centrum však později připadlo Prusku, což vedlo k úpadku významu měst Opavy a Krnova, které se ocitly mimo hlavní obchodní toky a spojení.

Již od 16. století začaly na řece Opavě vznikat první vodohospodářské stavby, především jezy. Tyto objekty zajišťovaly přívod vody do rybníků a pohon mlýnů, později i dalších zařízení jako byly pily či papírny. Významným příkladem je mlýn zvaný Špitální, poháněný vodou z mlýnského náhonu, v jehož blízkosti vznikla v roce 1506 první opavská papírna.

S narůstajícím počtem mlýnů se jezy staly nezbytnou technickou součástí říční krajiny. Během 18. a 19. století se stále více upravovaly a zpevňovaly břehy, aby se omezila tvorba meandrů. Kromě toho se z řeky těžil štěrk a voda z náhonů byla využívána v každodenním životě obyvatel. Podél náhonů vznikaly průmyslové areály, včetně cukrovarů, pivovarů či továren na výrobu juty. Vodní energie tak sehrála zásadní roli při industrializaci města Opavy, zejména v druhé polovině 19. století.

S rostoucím využíváním vody pro technologické účely pokračovala výstavba dalších vzdouvacích staveb, zejména jezů, bez ohledu na zhoršující se odtokové poměry v území. Nejvýznamnějším z nich je jez v Městských sadech, jenž je dodnes hlavním zdrojem vody pro městský náhon.

Zvyšující se potřeba ochrany před povodněmi a zajištění plynulého průtoku vedla k rozsáhlé regulaci řeky. V roce 1892 byl vypracován projekt úprav Opavy v úseku mezi Krnovem a železničním mostem v Opavě. Stavba, jejíž součástí byly dva jezy a dva mosty, byla kolaudována v roce 1901. Již o dva roky později muselo být dílo po povodních opraveno a celý projekt přepracován. V roce 1908 bylo vydáno definitivní rozhodnutí o další regulaci, tentokrát v úseku od Kateřinského potoka po ústí potoka Velká. Tento čtyřkilometrový úsek byl navržen s kapacitou pro převedení stoletých vod a jeho výstavba probíhala mezi lety 1908–1913.

Ke konci 19. století se kvalita vody v řece Opavě a jejích přítocích výrazně zhoršovala v důsledku rostoucího znečištění způsobeného průmyslovou činností. Hlavní příčinou bylo volné vypouštění odpadních vod z výroby i domácností přímo do toků bez jakéhokoli čištění. Veškeré znečištění nejprve odtékalo volně do terénu a příkopů, odkud se dostávalo zpět do řeky. Začátkem 20. století se proto začala budovat kanalizační síť. Přesto ale kanalizační stoky nadále ústily do řeky, a bylo nutné řešit stabilní směřování toku společně s vybudováním městské kanalizace. Zásadní posun nastal v roce 1918, kdy vznikl návrh na vybudování dvou přehrad nad obcemi Žimrovicemi a Kružberkem, které měly pomoci využívat vodní zdroje efektivněji a zároveň zlepšit kvalitu vody v toku.

POVODNĚ A REGULACE ŘEKY

Povodně byly v Opavě historicky častým a ničivým jevem, který výrazně ovlivnil podobu města i život jeho obyvatel. Město vzniklo v blízkosti brodu přes řeku, což předurčilo jeho časté vystavení záplavám. Největší zaznamenané povodně se odehrály již v 15. století a poté především během 19. století, z nichž největší proběhla v roce 1813. Tyto události způsobovaly rozsáhlé materiální škody, vyžadovaly evakuace obyvatel a vedly k opakovaným zásahům do infrastruktury města. I přes budování hrází, jezů a suchých poldrů se extrémním povodním často nepodařilo zabránit. Další ničivá povodeň přišla v roce 1903 po několikadenních vytrvalých deštích. Tato povodeň potvrdila potřebu regulovat řeku.

Městská úprava řeky Opavy z této doby patří k nejstarším v tomto regionu. Koryto řeky bylo ve městě divoké s porostlými břehy, následnou regulací, která byla dokončena v roce 1910, získalo koryto přibližně dnešní podobu. Úspěšnost protipovodňových opatření však byla podmíněna umožněním rozlivů řeky na levý břeh nad Vojenským splavem a stavidla, kterými je ovládán vtok do náhonů. Pozdější umístění zahrádkářské osady do inundačního území na levém břehu se stalo zdrojem nekončících potíží. Největším stavebním zásahem bylo přesunutí koryta z lokality dnešních ulic Oblouková a Sadová severněji do dnešní podoby. Původní koryto dnes připomínají názvy ulic Na Nábřeží a Na Starém břehu. S úpravami toku bylo vykáceno přes 700 stromů a řečiště bylo upraveno na 17 m šířky na dně koryta.

**„Řeka si pamatuje, kudy kdysi tekla.
Bude se vracet do starých koryt
bez ohledu na přání lidí a jejich stavby.“**

Václav Cílek

REKREACE U ŘEKY

Řeka Opava nebyla jen zdrojem vody a hybatelem mlýnských kol, ale stala se i místem odpočinku, pohybu a společenského života. Po zrušení hradeb v 19. století se hradební příkop zavodnil vodou z náhonu a proměnil se v oblíbené zimní kluziště, které svou velikostí patřilo k nejvýznamnějším v celé Evropě. Brzy se stal dějištěm i mezinárodních krasobruslařských soutěží.

V létě se břehy Opavy proměňovaly v koupací místa a plovárny, jejichž sláva vyvrcholila ve 30. letech 20. století výstavbou moderního koupaliště podle opavského architekta Otto Reichnera, které bylo tehdy považováno za nejkrásnější a nejmodernější v celém regionu. Bylo to místo, kde se voda setkávala s architekturou, pohybem i uměním. Mezi oblíbené aktivity patřilo kromě plavání i skoky do vody a veslování na lodičkách. Řada německých i českých spolků pořádala podél řeky také společenské a kulturní akce. Řeka Opava byla jednoduše přirozenou součástí každodenního života města.

„S řekou je nutné zacházet uvážlivě nejenom pro sílu živlů, ale protože s ní žijeme řadu století, což je dost dlouhá doba na nějaké tajemné srůstání. Zcela prakticky to znamená, že jedna z našich základních potřeb je kontakt s řekou. Kontakt znamená několik různých věcí – nejprve ze všeho mít výhled na řeku, pak možnost pobývat vedle ní a nakonec se jí dotýkat. Potřebujeme proto nerušené výhledy, propojené cesty a občas nějaké zátočiny či zálivy pokryté pískem. Kde pes může vběhnout od řeky, maminka dítěti umýt ruce a dítě si nasbírat kamínky.“

Václav Cílek

VÝVOJ URBANISTICKÉ STRUKTURY

Město vzniklo na strategickém místě na pravém břehu řeky, kde procházela obchodní stezka mezi Moravou a Polskem. Vyvíjelo se organicky z několika tržních center – Horního a Dolního náměstí a Dobytčího trhu, které byly umístěny podél významných obchodních cest. Již od 12. století se zde formovalo městské jádro, jehož středověká struktura je dodnes patrná, a hlavní komunikační osy určily směr pozdějšího rozvoje.

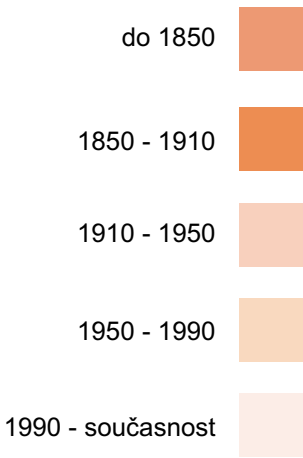
Ve 13. století bylo město opevněno hradbami se třemi branami – na západě Jaktařskou, na jihu Hradeckou a na severovýchodě Ratibořskou. Ve 14. století se Opava stala centrem Opavského knížectví a dále rostla jako administrativní, obchodní i církevní uzel. Významným bodem vývoje bylo vybudování hradu kolem roku 1400, který rozšířil plochu vnitřního města a posílil fortifikaci.

Od 15. století do počátku 17. století město zažívalo největší rozkvět. Renesanční přestavby doplnily barokní dominanty, zejména jezuitská kolej s kostelem sv. Vojtěcha a další klášterní objekty. V roce 1626 vzniklo bastionové opevnění, které bylo později rozšířeno v souvislosti s tureckou hrozbou. Urbanistický vývoj města byl ovlivněn mnoha katastrofami, především požárem v roce 1689 a také válečnými událostmi. V druhé polovině 18. století se Opava stala hlavním městem rakouského Slezska, což vedlo k výstavbě nových reprezentativních budov a k zesílení vazby na Vídeň.

Během 19. století došlo ke zboření hradeb a bran, na jejichž místě vznikly parky, a urbanismus města se tak přiblížil vídeňskému typu s okružní třídou. Město se rozšiřovalo, vznikaly nové obytné čtvrti, průmyslové závody i veřejné instituce.

Období přelomu 19. a 20. století znamenalo vrchol urbanistického rozvoje Opavy. Městské jádro se vyhranilo jako administrativní, správní, obchodní a obytné centrum. Ostatní funkce byly přesunuty za hranice historického jádra. Severně od centra byla jen řídká předměstská zástavba a začaly se zde soustřeďovat průmyslové objekty. Ztráta statutu zemského hlavního města po roce 1928 vedla ke stagnaci, i přesto si však město udrželo vysokou architektonickou úroveň.

Zlomovým obdobím byl rok 1945, kdy bylo přibližně 70 % města zničeno. Následná obnova ve 40.–50. letech přinesla výstavbu nových obytných souborů, panelových domů a zásadní přeměnu historické siluety Opavy. Urbanistický vývoj byl dále ovlivněn funkcí města jako zázemí pro průmyslovou Ostravu, což vedlo k nárůstu obyvatelstva a výstavbě nových sídlišť především ve východních a jižních částech města. Následně se Opava postupně rozlila do okolní krajiny.

STRUKTURA ZÁSTAVBY

Město se nachází v mírně zvlněné, převážně bezlesé krajině. Většina města leží v rovinatém terénu s mírným sklonem k řece Opavě, přičemž v západní části města se reliéf mírně zvedá a na jihu padá do údolí řeky Moravice.

Zástavba Opavy je historicky soustředěna kolem původního středověkého jádra, jehož uliční síť a prostorové členění se zachovaly dodnes. Vnitřní město má blokovou strukturu s významnými solitérními stavbami, zatímco na okrajích se rozvíjela předměstí a později sídlištní zástavba. Významnou roli hraje i pás parků, který kopíruje původní městské hradby a odděluje historické jádro od novější výstavby. Průmyslové zóny se nacházejí zejména v severní a jihovýchodní části města.

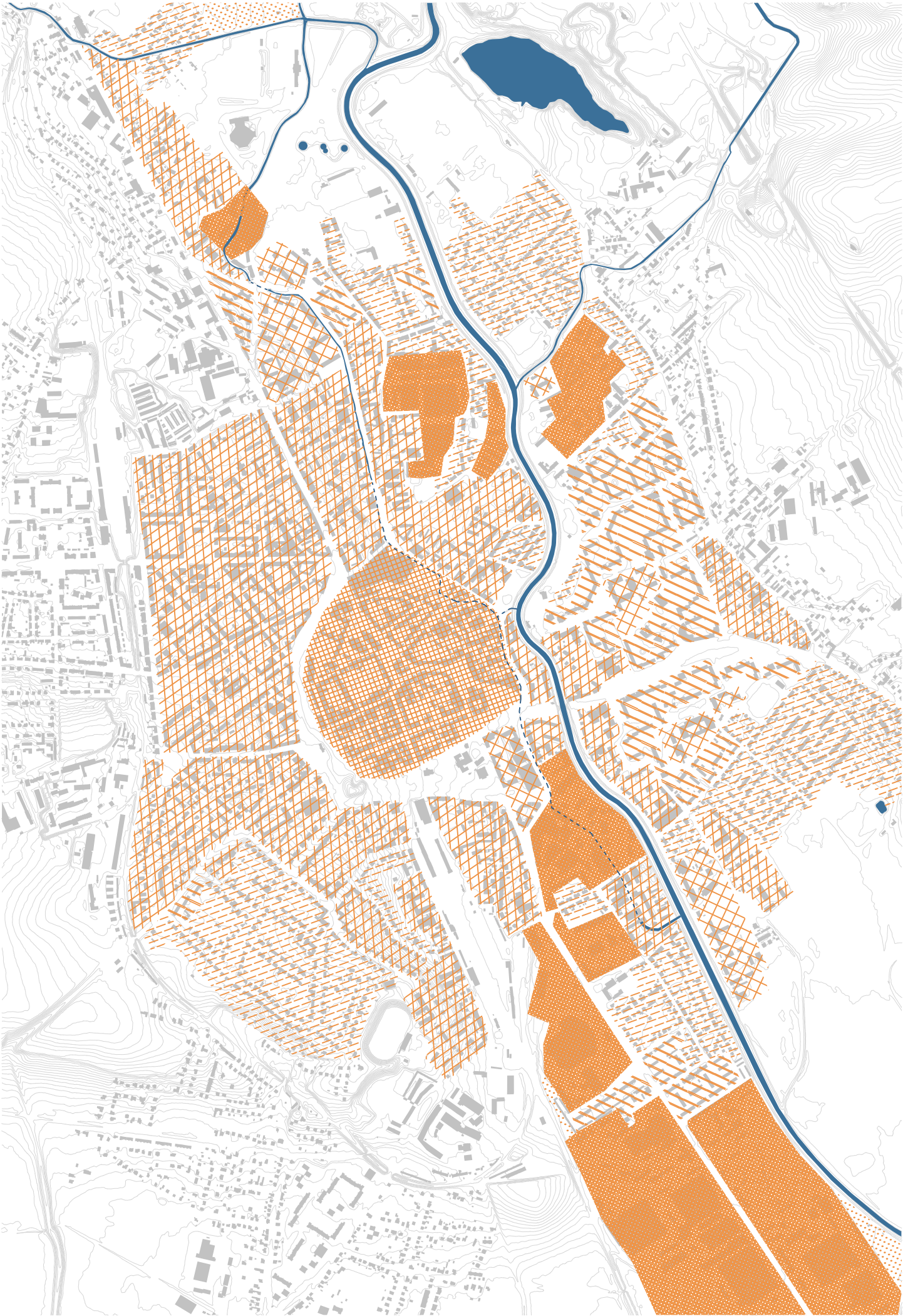
Statistika (2024):

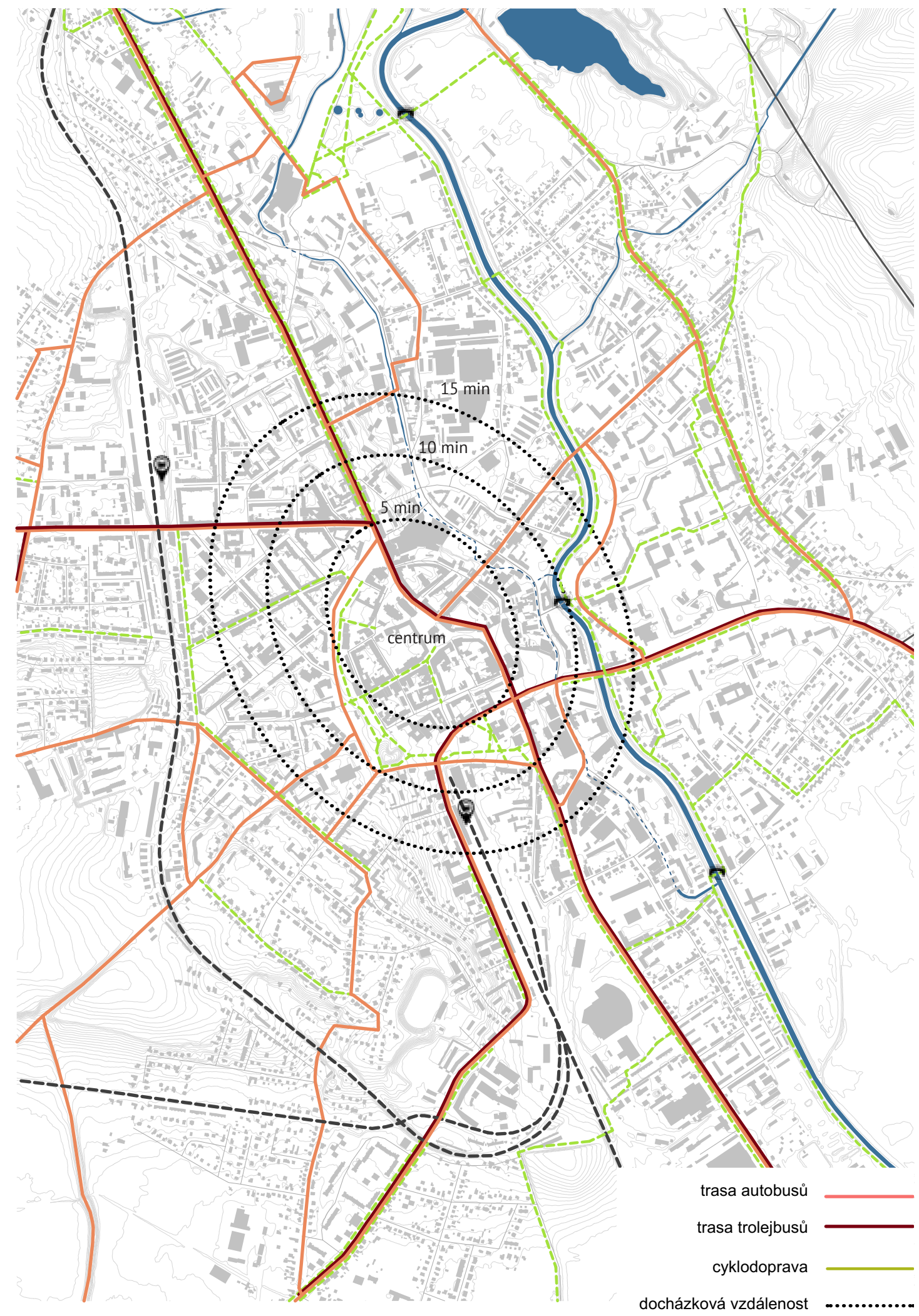
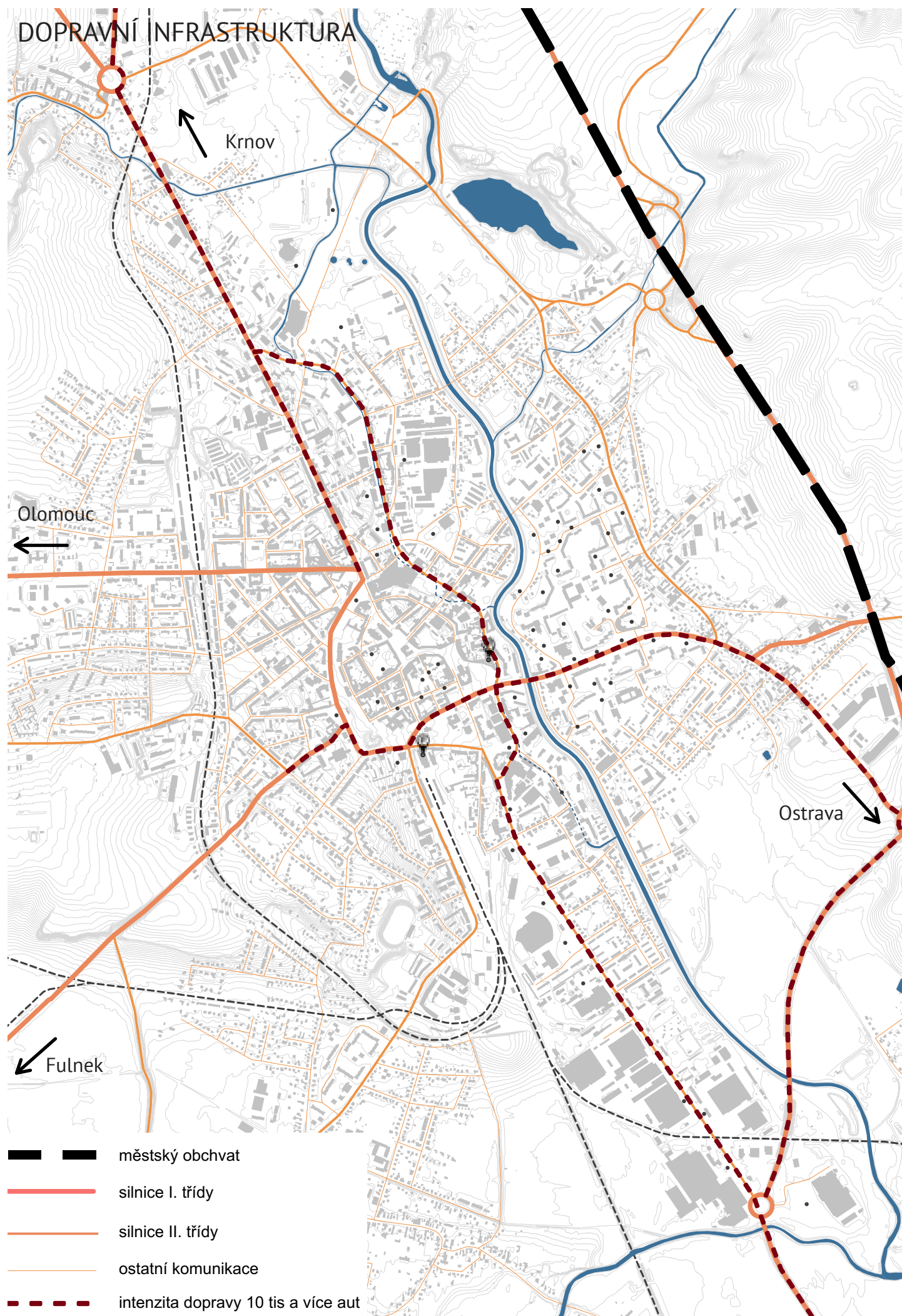
Rozloha: 9 057 ha

Zemědělská půda: 6 653 ha

orná půda: 5 916 ha

Nezemědělská půda: 2404 ha

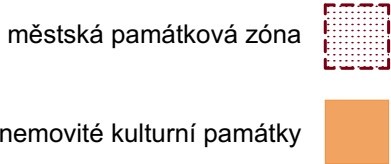

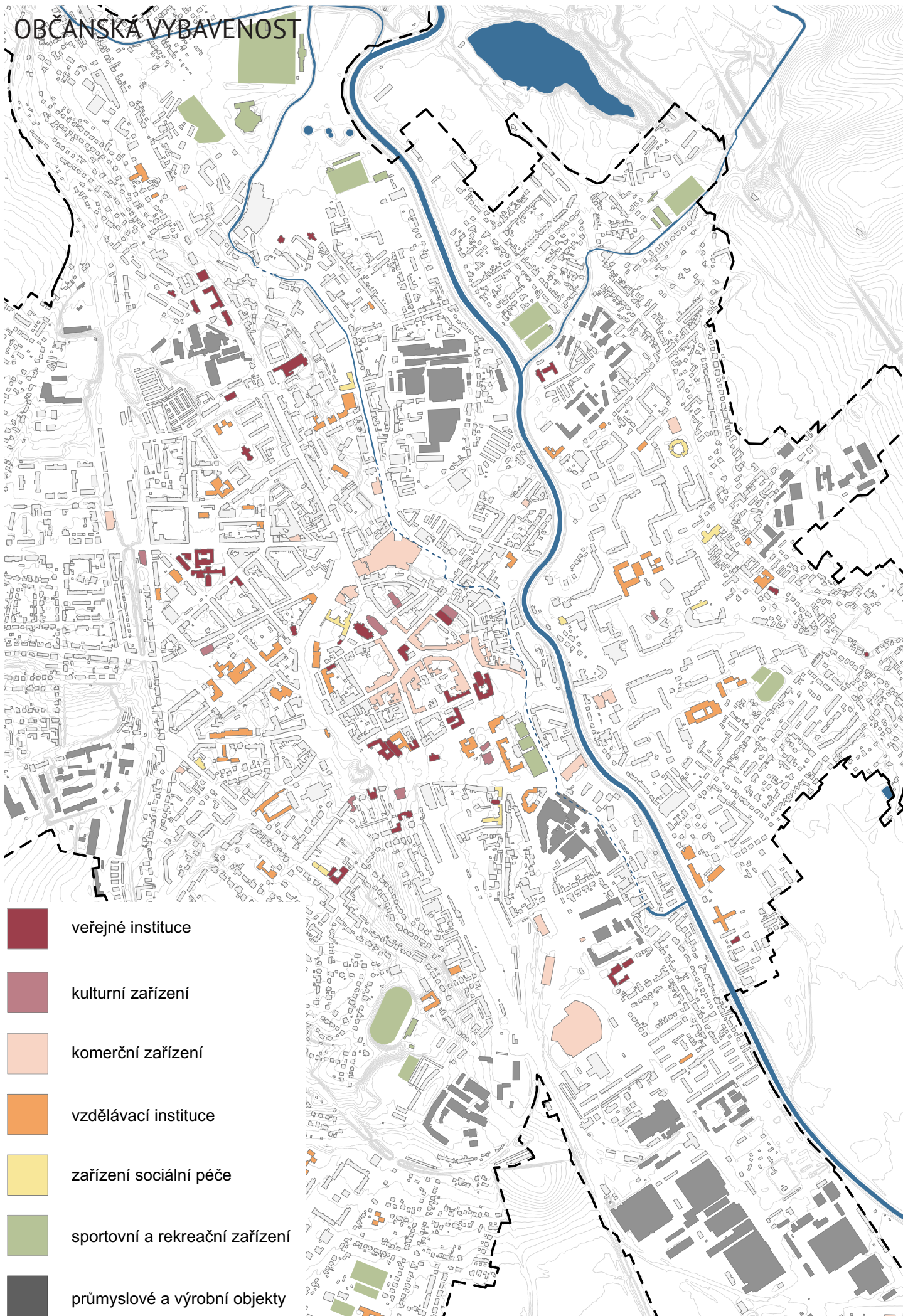
PAMÁTKOVÁ ZÓNA

Městská památková zóna v Opavě představuje cenný urbanistický a architektonický celek, který si navzdory válečným škodám zachoval historickou strukturu. Jedná se o historické jádro města, které bylo prohlášeno za památkovou zónu v roce 1992. Dochována je především historická urbanistická struktura, tedy původní uliční systém vycházející ze středověkých obchodních cest a vstupů do města i prostorové uspořádání tří hlavních náměstí (Horní a Dolní náměstí a Rybí trh). Významné solitérní stavby a bloková zástavba dotvářejí charakter území.

Poválečná výstavba většinou respektovala původní uliční čáry i hmotové uspořádání, a přestože socialistický realismus přinesl úpravy uličních prostorů a zjednodušení fasád, urbanistické hodnoty zóny jako celku zůstaly zachovány.

V Opavě se zachovalo mnoho kulturních památek a řada z nich je chráněná státní památkovou péčí. Z hlediska archeologického zájmu je celé území MPZ Opava považováno za území s archeologickými nálezy.

MODRO-ZELENÁ INFRASTRUKTURA

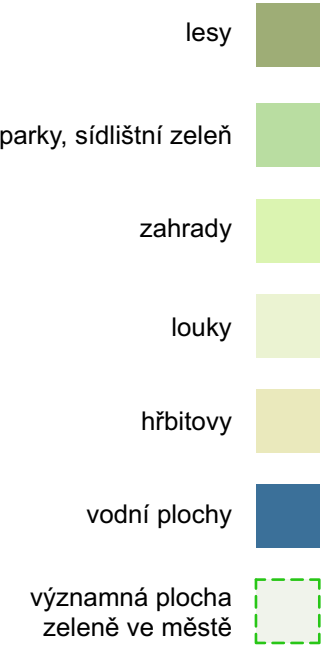
Řeka Opava tvoří přirozenou zelenou osu, kolem níž se postupně rozvíjela nejen urbanistická, ale i krajinářská vrstva města. Významnou veřejnou zelení jsou Městské sady založené již na konci 18. století. V polovině 19. století začala uvnitř města postupně vznikat soustava parků, známá jako Městské parky, které byly založeny na místech bývalých hradeb po vzoru vídeňských parků a téměř z poloviny lemují historické centrum města. Společně s Městskými sady jsou nejvýznamnějšími plochami zeleně v zastavěném území. Významné plochy veřejné zeleně se nachází také na levém břehu řeky v rámci sídliště Kateřinky.

Důležitým přírodním místem v blízkosti města je Stříbrné jezero, které vzniklo zatopením bývalého sádrovcového dolu a slouží především jako odpočinková lokalita.

Indikátory zeleně (2013):

PLOCHA VEŘEJNĚ PŘÍSTUPNÉ ZELENĚ – 107 ha

PODÍL PLOCHY VEŘEJNĚ PŘÍSTUPNÉ ZELENĚ NA PLOŠE ADMINISTRATIVNÍHO ÚZEMÍ – 1,2 %

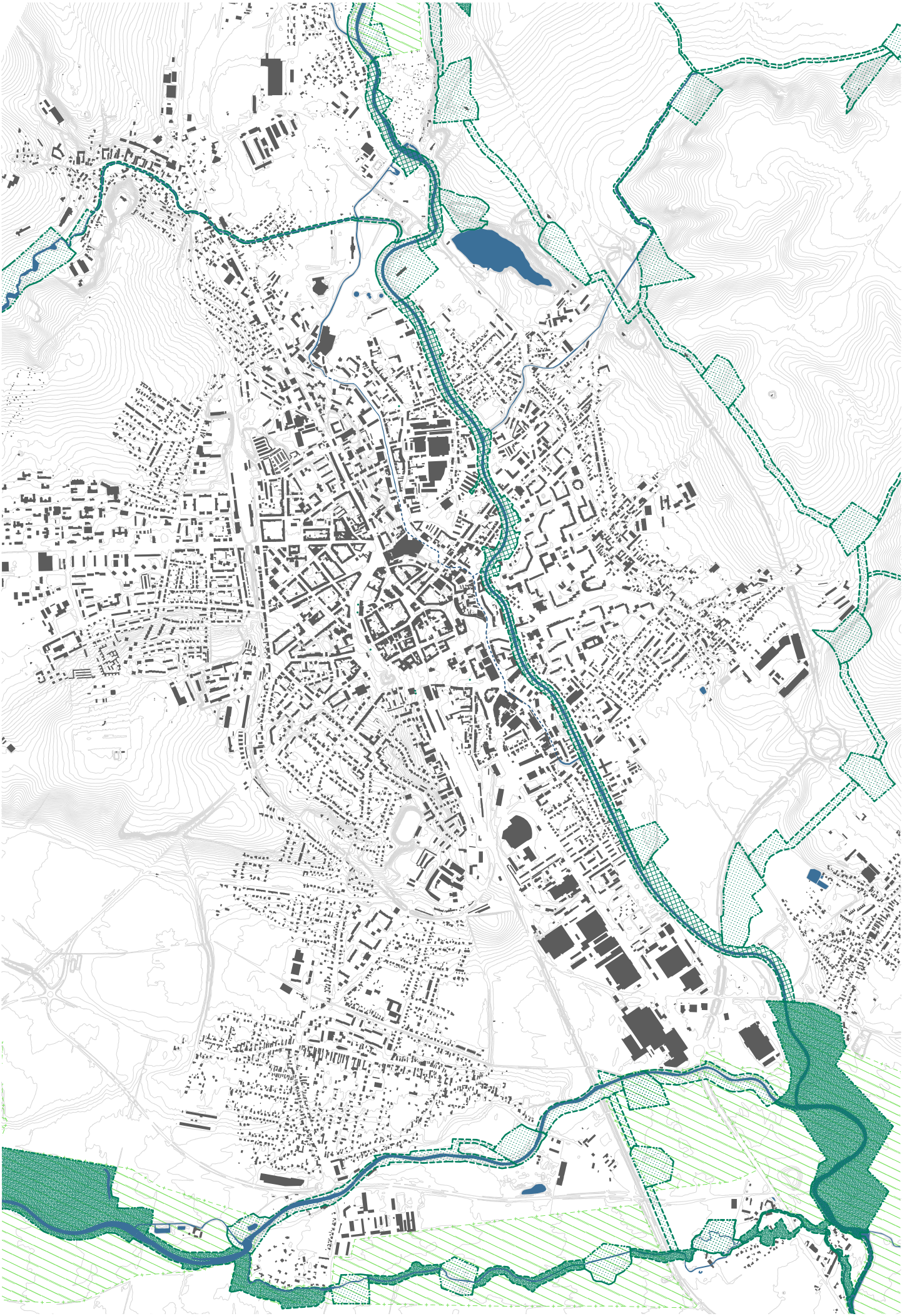

OCHRANA PŘÍRODY

Územní systém ekologické stability (ÚSES) je definovaný v zákoně č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny jako „vzájemně propojený soubor přirozených i pozměněných, avšak přírodě blízkých ekosystémů, které udržují přírodní rovnováhu.“

V současnosti je tento systém na území města Opavy ve všech úrovních nefunkční. Jeho propojenost narušují především antropogenní bariéry, jako je zástavba, dopravní infrastruktura, technické úpravy vodních toků a rozsáhlá území s nízkou ekologickou stabilitou, která výrazně omezují propustnost území. Bez změny přístupu ze strany vlastníků pozemků nelze očekávat výrazné zlepšení stavu.

- lokální biokoridor
- regionální biokoridor
- nadregionální biokoridor
- lokální biocentrum
- regionální biocentrum
- údolní niva

PROTIPOVODŇOVÁ OCHRANA

Povodňová ochrana je v Opavě důležitým tématem, neboť město leží v přímém kontaktu s řekou Opavou a jejími přítoky. Město je z velké části chráněno proti zaplavení stoletou vodou, především díky vyvýšené poloze západní části města, včetně historického centra. Některé části jsou však chráněny pouze na Q20–Q50, z nichž nejohroženější je část Opava-Kateřinky.

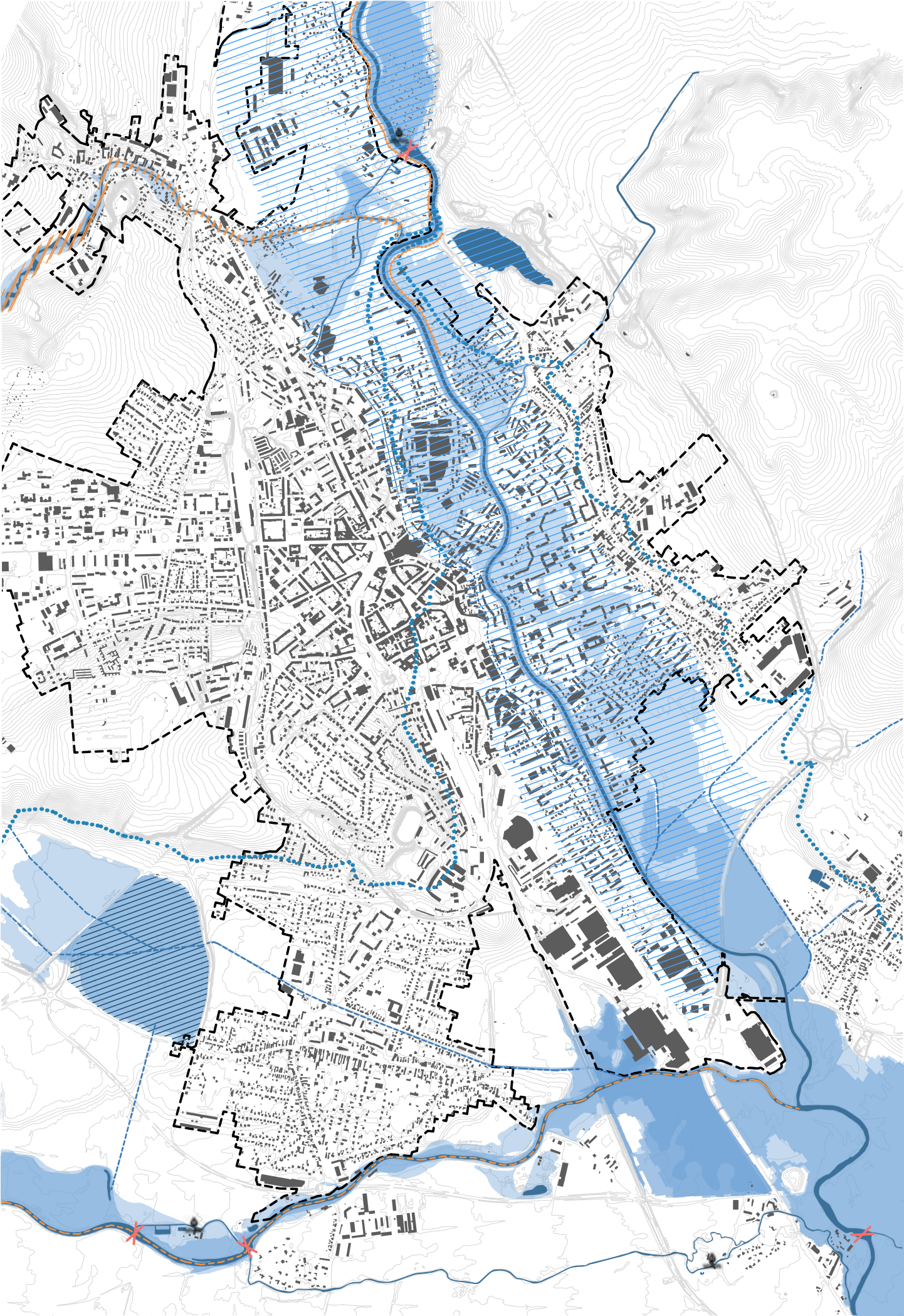
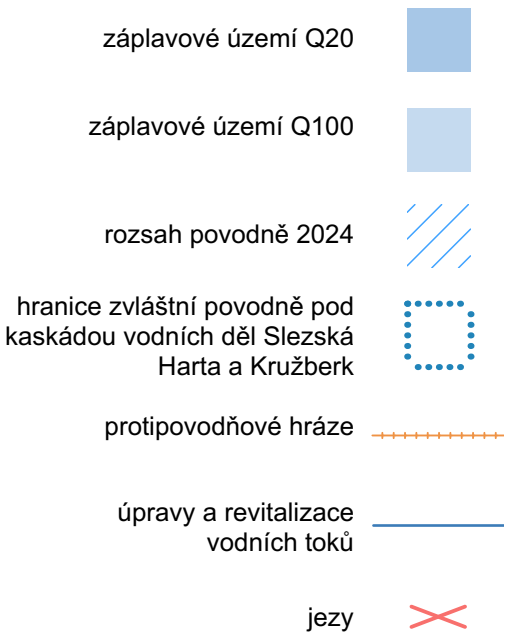
Na severu města v Palhanci se drží povodňové vody mimo zástavbu, na rozdíl od Opavy–Kateřinek, které se nachází na levém břehu řeky, kde Q20 zaplavuje zahrádkářskou kolonii a Q100 celou její plochu. Dále po toku zasahuje stoletá voda plochy bydlení a vznikají oblasti se středním stupněm povodňového ohrožení.

Relativně stabilní situace je v části Opavy–Předměstí, kde se voda při Q5 a Q20 drží v korytě. Při Q100 dochází k rozlivům až za ulicí Mostní, kde voda zaplavuje průmyslové areály a bytovou výstavbu v okolí Vojanovy ulice, i zde se jedná o střední povodňové riziko.

Centrum města je povodňově ohroženo jen výjimečně. Až k centru dosahuje pouze průtok Q500, a to jen do okrajové části v oblasti ulice Nákladní. V jižní části města je rizikovým místem areál firmy u soutoku Opavy a Moravice, který je ohrožen už při Q5 a patří mezi místa se středním až vysokým stupněm rizika.

Směrodatnými povodněmi pro návrh ochranných opatření v území horní Opavy jsou tzv. letní povodně, jejichž příčinou jsou dešťové srážky o mimořádné velikosti a době trvání. Zatímco povodně na řece Moravici jsou významně utlumeny přehradními nádržemi (VD Slezská Harta, VD Kružberk), přičemž jejich příznivý účinek zasahuje až po soutok s Odrou, v povodí horní Opavy se nenacházejí žádné umělé retenční prostory, které by mohly významněji průběh povodní ovlivnit.

V současnosti je plánován komplexní soubor opatření na horní Opavě, který obsahuje zřízení nádrže Nové Heřminovy a několika suchých nádrží, úpravy toků a jejich revitalizace a úpravy v krajině. Podle dosavadních výpočtů Povodí Odry bude mít přehrada vliv především na město Krnov, kde by se měl průtok stoleté vody snížit z 226 m³/s na 150 m³/s. V úseku řeky Opavy po soutoku s Opavicí, tedy za Krnovem, by se měl průtok také snížit, a to z 309 m³/s na 290 m³/s.

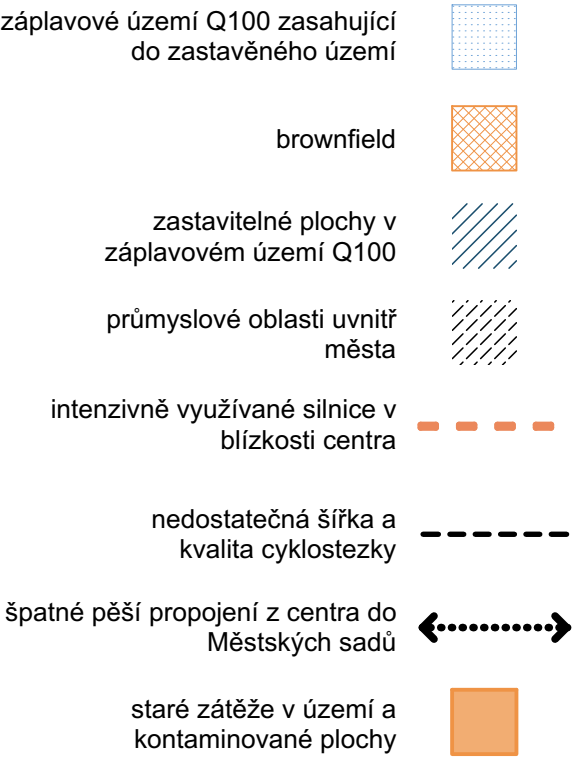
PROBLEMOVÁ MAPA

Město Opava se rozkládá v široké údolní nivě, což v minulosti umožnilo poměrně jednoduchý rozvoj městské zástavby. Přesto si město zachovalo kompaktnost s dobrou pěší dostupností. V současnosti jsou však mnohé ulice přizpůsobeny především automobilové dopravě, a mimo historické centrum často chybí plynulé a bezpečné trasy pro pěší a cyklisty.

Prostupnost území navíc narušují rozsáhlé průmyslové plochy v těsné blízkosti centra, které jsou výsledkem industrializace v 19. století. Důležitým faktorem byla přímá vazba na městskou strukturu a také blízkost řeky Opavy, která zajišťovala vodní zdroj pro provoz a odpadní hospodářství podniků. Dnes jsou však tyto průmyslové areály bariérou v plynulém propojení městských čtvrtí a limitují potenciál tohoto cenného území pro současný městský život. Transformace těchto ploch by mohla výrazně přispět ke zkvalitnění veřejného prostoru a lepšímu propojení města.

Dalším významným problémem je dopravní zatížení historického centra, které je lemováno silnicemi s vysokým provozem. Tyto komunikace výrazně zatěžují oblast nejen hlukem, ale i exhalacemi a prašností, a negativně tak ovlivňují životní prostředí v nejhodnotnější části města.

Dlouhodobým problémem města je také nedostatečná ochrana proti velkým povodním. Při stoleté vodě je na území Opavy ohroženo více než 600 ha zastavěné plochy.

HODNOTOVÁ MAPA

Ve městě je možné najít hmotné i nehmotné hodnoty. Nejvíce hmotných hodnot najdeme v oblasti historického jádra, které je vymezeno jako městská památková zóna. Tato část města představuje nejen historickou urbanistickou strukturu města, ale také množství cenných architektonických objektů, jako jsou historické domy, kostely, radnice či zbytky opevnění. Tyto hodnoty zde vytvářejí silnou identitu města a jsou významným prvkem kulturního dědictví.

Vedle architektonických a urbanistických kvalit lze ve městě najít také přírodní hodnoty, které představují především městské parky a památné stromy.

Nehmotné hodnoty mohou být reprezentované místy s pamětovou stopou, historickými událostmi nebo tradicemi. Tyto hodnoty spoluutvářejí vztah obyvatel k místu a podporují lokální identitu.

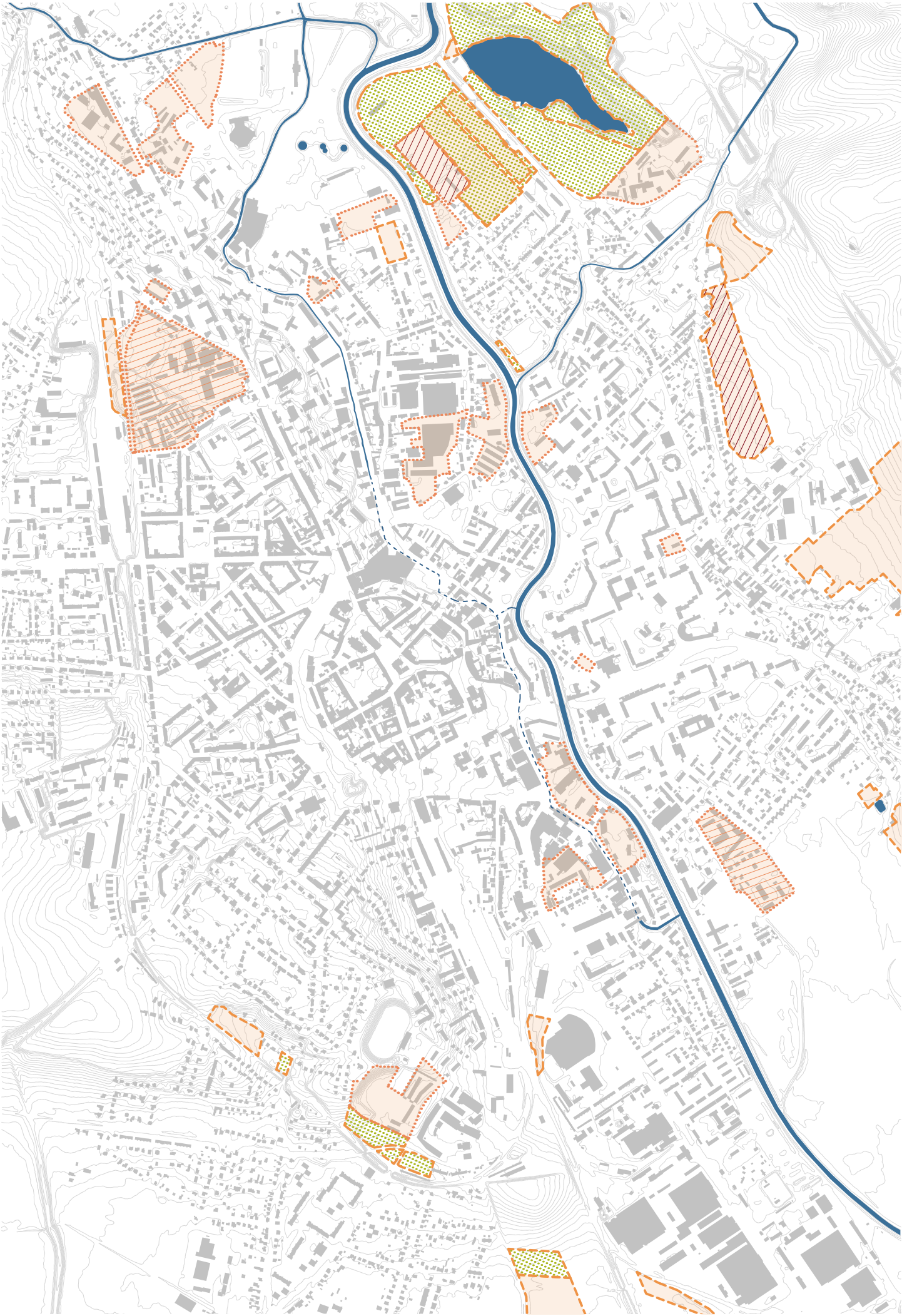
- městská památková zóna
- objekty a soubory v památkovém zájmu
- urbanistický kompoziční prvek
- významné zelené plochy ve městě
- nemovitá kulturní památka
- výhled na město
- památný strom

ÚZEMNÍ REZERVY

Územní rezervy dle platného územního plánu zahrnují jak nově zastavitelné plochy, tak plochy určené k přestavbě, přičemž u některých z nich je realizace podmíněna zpracováním územní studie. Většina těchto ploch se nachází uvnitř stávající zástavby, avšak některé lokality ve východní části města jsou situovány mimo zastavěné území města a jejich využití by znamenalo zábor přírodních ploch.

- zastavitelné plochy
- zastavitelné plochy veřejných prostranství - veřejné zeleně
- transformační plochy
- podmínka realizace - zpracování územní studie
- zpracované územní studie

ZÁVĚR Z ANALÝZ

Analytická část prokázala, že řeka Opava je historicky, krajinářsky i urbanisticky klíčovým prvkem města, jehož potenciál však zůstává z velké části nevyužitý. V důsledku industrializace, výstavby protipovodňových opatření a necitlivých zásahů do říčního prostoru došlo k narušení přirozeného kontaktu mezi městem a řekou.

Město Opava si i přes katastrofy, které zasáhly město v průběhu historie, zachovala kompaktní strukturu s historickým jádrem a zelenými pásy, které vytvářejí základ pro obnovení vztahu města k řece.

Významným problémem zůstává omezený přístup k vodě, dopravní zátěž historického centra, nízká kvalita veřejných prostranství podél toku a bariéry v území, především v podobě průmyslových areálů.

Na druhé straně analýza ukázala řadu příležitostí, jako je možnost revitalizace brownfieldů, rozvoj pěších a cyklistických tras, posílení ekologických funkcí říční krajiny a vytvoření nových rekreačních ploch.

Závěrem lze konstatovat, že řeka Opava má výrazný potenciál stát se nositelem městské identity, podmínkou je však její integrace do struktury města formou promyšleného a citlivého urbanisticko-krajinářského přístupu.

ZDROJE

Textové zdroje

Historie Opavy

MĚSTO OPAVA. Historie města. Online. In: Opava-city.cz [online]. [cit. 2025-05-20]. Dostupné z: <https://www.opava-city.cz/cz/mesto-urad/o-meste/aktuality/historie-mesta.html>

TURISTICKÉ INFORMAČNÍ CENTRUM OPAVA. Historie města – historické kalendárium. Online. In: Opava-city.cz [online]. [cit. 2025-05-20]. Dostupné z: <https://www.opava-city.cz/tic/cz/mesto-opava/o-meste/historie-mesta-historicke-kalendarium/>

Historie řeky

SURBANZ. Opava a její řeka: fotografie a pohlednice do roku 1945. 1. vyd. Opava: Surbanz, 2019. 274 s. ISBN 978-80-906351-7-3.

CÍLEK, Václav. Krajina z druhé strany. Praha: VIZE 97, 2009. 160 s. ISBN 978-80-903759-5-6. s. 66.

Památková zóna

HALÁTEK, Dalibor, LEHNERT, Tomáš a POLÁŠ, Michal. Opava – Aktualizace Programu regenerace MPZ 2021–2025. Online. Opava: Město Opava, 2021. In: Opava-city.cz [online]. [cit. 2025-05-20]. Dostupné z: <https://www.opava-city.cz/files/cz/mesto-urad/magistrat/odbory/oddeleni-pamatkove-pece/program-regenerace/opava-aktualizace-programu-regenerace-mpz-2021-25.pdf>

Modro-zelená infrastruktura

MĚSTO OPAVA. Údržba zeleně. Online. In: Opava-city.cz [online]. [cit. 2025-05-20]. Dostupné z: <https://www.opava-city.cz/cz/nabidka-temat/zivotni-prostredi/udrzba-zelene/#:~:text=P%C5%99iblí%C5%BEen%C4%9B%20v%20roce%202000%20zah%C3%A1jilo,charakter%20m%C4%9Bsta%20pln%C3%A9ho%20kvalitn%C3%AD%20zelen%C4%9B.>

Protipovodňová opatření

Povodí Odry, státní podnik. Dokumentace oblasti s významným povodňovým rizikem: Dílčí povodí Horní Odry – Opava HOD_03_01, Moravice HOD_03_02. Ostrava: Povodí Odry, s. p., [2025].

Obrazové zdroje

Základní informace o městě

TURISTICKÉ INFORMAČNÍ CENTRUM OPAVA. Členění města – městské části. Online. In: Opava-city.cz [online]. [cit. 2025-05-20]. Dostupné z: <https://www.opava-city.cz/tic/cz/mesto-opava/o-meste/cleneni-mesta-mestske-casti/>

Historie města

OLD MAPS ONLINE. Old Maps Online – Discover the past of the world. Online. In: Oldmapsonline.org [online]. [cit. 2025-05-20]. Dostupné z: <https://www.oldmapsonline.org>

TURISTICKÉ INFORMAČNÍ CENTRUM OPAVA. Historie města – historické kalendárium. Online. In: Opava-city.cz [online]. [cit. 2025-05-20]. Dostupné z: <https://www.opava-city.cz/tic/cz/mesto-opava/o-meste/historie-mesta-historicke-kalendarium/>

MORAVSKOSLEZSKÝ KRAJ. Geoportál MSK – Letecké snímky. Online. In: Geoportal.msk.cz [online]. [cit. 2025-05-20]. Dostupné z: <https://geoportal.msk.cz/Html5Viewer/?viewer=leteckesnimky>

Základní informace o řece

POVODÍ ODRY, státní podnik. Charakteristiky vodních toků – dílčí povodí Horní Odry. Online. In: Pod.cz [online]. [cit. 2025-05-20]. Dostupné z: https://www.pod.cz/OhO/pages_cz/a21.html

